

Hvad Ret havde Gorm den Gamle og hans Slægt til Danmarks Throne?

Historie/Jyske Samlinger, Bind 5. række, 3 (1937)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ho/ho_5rk_0003-PDF/ho_5rk_0003_73648.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=73648>

pdf genereret den : 28/5-2008

Hvad Ret havde Gorm den Gamle og hans Slægt til Danmarks Throne?

Af *Henrik Larsen.*

Om Gorm den Gamle, hans Tid og hans Forfædre er der alt skrevet meget. Historikerne er ogsaa naaet til nogle Resultater, men synes iøvrigt at være ret uenige. Deres Meninger skal dog ikke her tages frem til ny Drøftelse, derimod vil nye blive fremsatte og saavidt muligt begrundede, skønt de muligvis vil overraske og forskrække nogle.

Man lærte i sin Tid, at Kong Gorm, der vist med Urette kaldes den Gamle, samlede Danmarks Rige. Dette kan dog ikke være rigtigt, tidligere Konger maa ogsaa have hersket over hele Landet, men det synes, som om Gorm og hans Slægt har maattet kæmpe sig frem til Magten, idet en anden Slægt vides at have hersket i Landet før og tildels samtidig med den.

Vi læser hos Adam af Bremen, som har sin Viden fra Danmarks Konge, Svend Estridsen, der var meget historisk interesseret, at en Olaph, der kom fra Sverige, bemægtigede sig det danske Rige med Vaabenmagt; han havde flere Sønner, af hvilke Chnob og Gurd blev Konger efter Faderens Død. Efter dem fulgte Sigerich, hvem Hardegon, Sueins Søn, der kom fra

Nortmannia, berøvede Riget. Olaf nævnes ellers ikke, derimod nævner Sakse og Sven Aggesen en Ennignup dog vilde de ikke anerkende ham som Konge, men kun som Rigsforstander, han maa være den samme som Chnob. Den sachsiske Krønikeskriver Widukind nævner en Chnuba, der 934 blev undertvunget af den tyske Konge, ligeledes finder man Navnet Gnupa paa to sønderjyske Runestene, rejste af hans Kone Astrid, Odinkars Datter, for deres Søn Kong Sigtryg. Denne maa være den, som Adam kalder Sigerich.

Efter Kong Svends Beretning skulde altsaa Olaf have erobret Danmark og derved være blevet Konge i Landet. Men kan man nu stole paa dette? Kongen har vel denne Efterretning fra sine Forfædre, Danmarks Konger, men disse var jo selv Part i Sagen; havde de indrømmet, at Olaf havde haft Ret til Tronen, saa havde de samtidigt tilstaaet, at de selv ingen Ret havde til den. Derfor maatte de erklære, at Olafs Slægt sad paa denne med Erobringens Ret. Kong Svend indrømmer forøvrigt selv, at Olaf blev Konge paa en Tid, da der ingen anden Konge var i Landet. Olaf og hans Efterkommere har rimeligvis ogsaa haft en Del Støtte i Landet, siden de kunde herske i 3 Slægtled. Den Odinkar, som var Astrids Fader, maa sikkert have været en dansk Høvding, der stod paa hans Side.

Men maa vist helst kassere hele denne Beretning om Erobringen; det er meget muligt, at Olaf har haft Ret til Tronen og er blevet Konge paa fuld lovlig Maade. Maaske har han paa Kvindesiden været en Ætling af det gamle Kongehus.

Til denne Slægt maa man vel ogsaa regne den Kong Frode, der omtales af Roskildekrøniken, Sven Aggesen og Sakse, de to sidste gør ham til en Søn af den Kong Knud, under hvem Ennignup skulde have været Rigs-

forstander. Sakse og Roskildekrøniken fortæller, at han var Kristen, Krøniken melder tillige, at han genopbyggede Kirkerne i Slesvig og Ribe og byggede en ny i eller ved Aarhus. Han siges et Sted at have levet under Pave Agapetus (946—956) og et andet Sted under Ærkebiskop Unni (918—936). Det første kan næppe passe, da han saa skulde have været Konge samtidig med Harald Blaatand; det sidste synes mere sandsynligt. Han vilde da være samtidig med Olafs Sønner, men disse maa have haft Herredømmet i de Byer, hvor Frode byggede sine Kirker. Han maa derfor have været nær knyttet til dem, og da de formentlig ikke har delt deres Magt med en Fremmed, maa man antage, at Frode er deres Broder og ogsaa en Søn af Olaf.

Frode nævnes ikke af Adam af Bremen, derimod nævner Kong Svend en Heiligo, agtet for sin Retfærdighed og Hellighed, der skulde have været Konge efter Normannernes Nederlag (ved Dyle 991) og før Olaf, men naar man ser, hvorledes det gik de kristne Konger i Norge, da maa man formode, at en saadan heller ikke vilde have klaret sig i Danmark. Man maa derfor vist hellere antage, at Heiligo (den Hellige) er et Tilnavn, Frode har faaet; som Kristen og Kirkebygger i en hedensk Tid kunde han vel fortjene dette Tilnavn, selv om han ikke er bleven helgenkaaren. Som Medkonge kunde han let fritages for at deltage i de hedenske Offerfester.

Hvornaar herskede disse Konger? Vi ved, at en Kong Sigtryg faldt i Normandiet 943, han maa være den Sigtryg, som nævnes paa de to foran omtalte Runestene, disse kan i alt Fald være fra denne Tid. Da hans Moder endnu levede og hans Fader 934, maa han vel være ung endnu. Sætter man hans Fødselsaar til 915, vilde han ved sin Død være 28 Aar. Regner vi et Slægt-

led til 25 Aar, skulde hans Fader være født omtrent 890 og Olaf circa 865. Denne vilde da ved Aar 900 være 35 Aar og kunde altsaa alt da eller endnu før være bleven Konge.

Dette var den ene af Kongeslægterne, den anden er den, hvortil Gorm hører. Kong Svend fortæller, at Hardegon, Sueins Søn, der kom fra Nortmannia, fordrev Sigerich (Sigtryg). Jeg skal senere drøfte Spørgsmaalet, om Svends Beretning nu ogsaa er rigtig. Hvem er denne Hardegon? Ingen dansk Kongerække nævner hans Navn, og dette vides heller ikke at være baaret af andre Mænd. Kong Svend fortæller ikke noget om, hvor stor en Del af Landet Sigerich raadede over; man maa nærmest opfatte Meddelelsen, som om Hardegon erobrede det Rige, Olaf forhen raadede over. Men hvad enten Hardegon har erobret en større eller mindre Del af Landet, maa man antage, at han ikke er en eller anden ubekendt Fremmed, men derimod den som Gorm og hans Efterkommere skylder deres Ret til Danmarks Rige. Gorm maa have arvet dette fra ham. Gorm angives af Islænderne at være en Søn af Hardeknud, der atter skulde være en Søn af Sigurd Orm-i-Øje, en af Regner Lodbrogs Sønner. Men hvis Svend skulde nedstamme fra denne berømte Konge, som dog ikke vides at have været Konge i Danmark, havde han vel fortalt det. Danske Krøniker nævner en Kong Knud, under hvem Ennignup var Rigsforstander, hans Søn skulde Kong Frode være. Han henføres altsaa til Tiden, før Gorm blev Konge. Adam af Bremen kalder denne et Sted Worm og et andet Sted Hardechnud Vurm. Navnet Hardeknud er ham altsaa ikke ubekendt. Man maa sikkert gaa ud fra, at der før Gorm har levet en Konge, der hed Knud eller Hardeknud. Hardechnud Vurm kan opfattes som

en Fejlskrift for Hardechnuds Søn Vurm eller i Lighed med Navnet Palnetoke, det er Toke, Palnes Søn. Denne Hardeknud maa have været Gorms Fader. Er denne Hardeknud den samme som Hardegon? Da Gorm har arvet sin Magt fra Hardegon, maa han være en nær Slægtning af ham, og det er vel rimeligst at antage, at Hardegon er lig med Hardeknud og altsaa hans Fader. Hvorledes Adam da er kommen til at skrive Navnet Hardegon, skal jeg ikke indlade mig paa at drøfte.

Hvornaar levede Medlemmerne af denne Slægt? Gorms Søn Harald Blaataand nævnes 945, da han var i Normandiet. Sætter vi hans Alder da til 25 Aar, maa han være født c. 920, Gorm maa være født senest 895 og Hardegon c. 870. Han vilde altsaa være c. 65—70 Aar eller mere i 934, da Gnupa endnu levede. Det er derfor ikke sandsynligt, at han skulde have fordrevet Gnupas Søn Sigerich. Desuden var Gorm efter Adam af Bremen Konge 934 og var det formentlig alt 927. I dette Aar nævnes i en flandersk Krønike, at en Knud, Broder til den danske Konge, opholdt sig ved den flanderske Greves Hof. Man kunde naturligvis antage, at Hardegon da endnu var Konge, og at Hardeknud var hans Broder, og den der opholdt sig ved Hoffet, men det er dog lidet sandsynligt; snarest maa man antage, at Gorm da var Konge, og at han har haft en Broder Knud. Hardegon maa altsaa da være død. Hans Erobring af Danmark maa vel sættes langt tidligere, til den Tid, da han stod i sin fuldeste Kraft, altsaa c. 900.

Hvad Ret havde nu Hardegon til Danmark? Hans Fader angives at have heddet Svend, men hverken dette Navn, Hardegon eller Knud forekommer i de danske Kongeslægter omkring 950 eller før, da Svend maa antages at være født. Det er jo muligt, at han er

et uægte Skud paa en dansk Kongeslægt eller paa Kvindesiden nedstammer fra de tidligere Konger, men dette giver ham dog ikke mere Ret til Tronen end Olaf. Man bør ogsaa bemærke, at Kong Svend helt undlader at fortælle noget om Hardegons Ret til Danmark.

Men man kan maaske naa til nogen Klarhed angaaende hele dette Spørgsmaal. Hardegon kom fra Nortmannia, som næppe kan være andet end Normandiet i Frankrig, men her herskede jo en Høvdingeslægt, som nedstammede fra Rollo. Dennes Fader havde efter den normandiske Historieskriver Dudos Beretning været en mægtig Høvding i Danmark, hvis Konge var fjendtlig sindet mod ham paa Grund af hans Magt. Da han døde, faldt Kongen ind i hans Lande, Rollos Broder Gurim (Gorm) blev dræbt, Rollo selv flygtede. Det kan dog næppe være Olaf, der var Konge da, thi alt 886 finder man Rollo som Vikingehøvding i Frankrig.

Om Harald Blaatand siger Dudo, at han var en nær Slægtning af Rollos Sønnesøn, som han hjalp mod den franske Konge. Hvis dette er Tilfældet, saa maa hans Farfader, saafremt Slægtskabet da ikke er gennem Haralds Moder Thyra, være endnu nærmere i Slægt med Rollo eller ogsaa besvogret med denne. Var Hardegon ikke gift, før han kom til Danmark? Hvis dette ikke er Tilfældet, maa hans Ankomst være sket før Gorms Fødsel, altsaa alt c. 890.

Det er vel dette nære Forhold til Rollo, der har givet Anledning til Toget mod Danmark. Grunden kan man naturligvis ikke vide nærmere, maaske har Rollo villet have Normandiet for sig selv og givet Hardegon Anvisning i Stedet for paa sine formentlige Rettigheder i Danmark. Han har vel ogsaa hjulpet ham med Skibe og andet.

Kong Svend fortalte, som sagt foran, at Hardegon fordrev Sigerich. Det synes at være Kongens og andres Fejl, at de antager, at Hardegon har vundet hele Landet med det samme; denne Fejltagelse forleder ham til at lade Hardegon overvinde Olafs sidste Ætling. Men det er jo ikke rigtigt. Endnu Harald Blaatand maatte jo, efter hvad han selv fortæller, vinde en Del af Danmark. De to Slægter har i 3 Led siddet i hver sin Del af Landet.

Hardegon afsejler altsaa fra Normandiet, hvor han har udrustet en Flaade; han stævner mod Danmark med sine Langskibe, fuldt ladede med kampvante Viskinger. Har Oluf mødt ham, og er det kommen til Kamp? Vi ved ikke, om nogen Skjald har sunget til Hardegons Pris derom. Det er muligt, at der har staaet et Slag, men det kan ikke have været afgørende; Olafs Magt er ikke blevet brudt. Hans Sønner er jo senere Konger i en Del af Danmark. Ej heller kan hele Folket have rejst sig for at støtte Hardegon, i saa Fald havde det vel været ude med Olafs Herredømme; dette viser, at han maa have haft nogen Ret til Magten.

Hardegon kunde nu have gjort Landgang og tvunget Olaf til Kamp, men han har formodentlig fundet, at han ikke havde Folk nok dertil. Han maatte derfor tænke paa, hvorledes han selv skulde forsvare sig, hvis Olaf kunde samle en Hær; han maatte tillige skaffe sig et Tilflugtssted, hvorfra han kunde tage Kampen op mod ham. Dette Sted kan næppe have ligget i Jylland, her herskede jo senere Olafs Sønner. Vi maa snarere søge dette Sted paa en af Øerne, og man finder paa Sjælland en Borg fra den Tid, stærk befæstet og indrettet til at kunne rumme en Hær, som ikke kunde ligge mere bekvemt. Det er Trælleborg. Borgens Anlæg sættes af Arkæologer til det 10. Aarh. eller senere,

men da Fundene kun er faa, kan Tidsbestemmelsen vel ikke være saa absolut. Borgen røber i sit Anlæg sydlandsk Indflydelse og militær Organisation, dette kan passe paa Hardegons Vikingehær. Borgen ligger nær ved Havet, er godt beskyttet af to Aaer og har svære Volde. Den ligger ved en Alfarvej, og fra den er der ikke langt til Jylland, hvor Fjenderne endnu sad.

Der er ingen Høvdingesæde i den, men Hardegon kan jo have opslaaet sin Kongeborg paa et andet Sted. Det ligger nær at antage, at dette Sted er Slagelse, Borgen ligger mellem Byen og det nærmeste Punkt af Storebælt og lige ved Byens senere Havn. Slagelse var tilligemed Andvorskov Krongods, Byen var Møntsted, dette forudsætter, at her har ligget en Kongsgaard. Tre Konger, de hedder alle Knud, Hardeknud den yngre, Knud den store og Knud den hellige har ladet slaa Mønt her.

Opførelsen af Trælleborg maa have været et trælsomt Arbejde for de omboende Bønder, Borgen har vel faaet sit Navn deraf. Dertil kommer, at Landets Beboere ikke alene har maattet skaffe Penge, for at han kunde give sine Folk den Sold, som han maa have lovet dem for Turen, men ogsaa har skullet underholde den rimeligvis store Hird og Krigerskare, som han maatte holde i mange Aar for at kunne hævde sin Stilling og være parat til Angreb. Han kunde jo ikke godt lade sine Folk plyndre alt for meget paa det Lands Kyster, hvor han ønskede at blive Konge. Og plyndrede han paa Nabolandenes Kyster, saa kunde det jo hænde, at deres Konger hjalp Olaf. Da kun en Del af Landet lød ham, maatte Skatterne tynde Befolkningen her saa meget desto mere. Mon disse Byrder og tunge Skatter har været Aarsagen til, at Knud, som vel maa være

Hardegons egentlige Navn, fik sit Navn lavet om til Hardeknud, der maa fortolkes som den haarde Knud, thi med Folkenavnet Harder eller Hørder har Navnets første Led næppe noget at gøre. Og har Knud Daneast faaet sit Tilnavn, fordi han var en Modsætning til sin Farfader eller Fader, thi han er vel den Knud, som 927 opholdt sig i Flandern? Denne kan ikke være Gorms Søn.

Vi ved hverken, naar Hardeknud eller Olaf døde, ej heller hvor meget af Danmark den første herskede over ved sin Død. Derimod ved man, at Gnupa blev overvundet 934 af den tyske Konge Henrik Fuglefænger og tvunget til at lade sig døbe og betale Skat. Saaledes fortæller Sachseren Widukind, der skrev sin Sachserkrønike før c. 970. Adam af Bremen fortæller derimod, at det var Gorm, der blev overvundet og maatte bede om Fred.

Gnupas Søn Sigtryg, som af sin Moder kaldes Konge, skal være faldet 943 i Frankrig, men synes at være begravet i sit eget Land, hvor hans Moder rejste to Runestene til Minde om ham. Men hvorledes var hans Stilling da? Var han en uafhængig Konge, var han en fra sin Hjemstavn fordrevet Vikingekonge, eller var han en af den danske Konge afhængig Underkonge? Hvis han var uafhængig, synet det meget dristigt gjort af ham at begive sig paa et Tog til Normandiet, naar han ved, at der i Naboriget sad en vistnok langt mægtigere Konge, der mente, at han havde Ret til hans Rige. Da hans Navn er erindret i dansk Overlevering, maa han vel en Tid i alt Fald have været Konge her hjemme. Paa det, at han var dansk Underkonge, kan maaske det tyde, at hans Moder, da han døde, sidder tilbage i hans gamle Rige. Toget til Normandiet kan

være gjort paa den danske Konges Bud, siden foretager jo Harald Blaatand selv et Tog dertil.

To store Gravhøje i Jelling fortæller, at en Del af Jylland alt lød under Gorms Herredømme, før han døde. To Runestene, rejste ved Bække og Læborg, ikke langt nord for Kongeaaen, er rejste til Minde om Dronning Thyra. Egnen her maa altsaa ikke alene have lydt Gorm, men Dronning Thyra maa ogsaa have haft noget at sige her, siden man saaledes minder hende. Man kan forstaa, at Gorm opslaar sit Sæde i det ny-erhvervede Land, det har mange andre Konger gjort før ham.

Men hvad har bevirket, at Thyra forlod de Kongsgaarde, som var tillagte hende i den Del af Landet, hvor hun tidligere havde boet, for at slaa sig ned i det nylig erobrede Land, endnu nærmere ved Grænsen end sin Mand? Har det noget at gøre med det Tilnavn, som man tidligere tillagde hende, Danmarksbod, men som nu nogle vil tillægge Gorm? Der er ganske vist et Stykke Vej fra Dannevirke til Bække, men det mellemliggende Land kunde jo være tillagt en anden, hvad enten denne har været Sønnen Harald, Kong Sigtryg eller en tredje.

Ved Jelling staar to Runestene, paa den ene, den ældste, staar: »Gorm Konge gjorde dette Gravminde efter Thyra sin Kone, Danmarks Bod.« Nogle nye Forskere har, i Modsætning til den gamle Opfattelse, ment, at Ordene Danmarks Bod vedkom Gorm og ikke Thyra, idet de henviser til, at der paa den yngre Runesten tilsidst staar nogle Ord, der angaar den Mand, der rejste Stenen. Indskriften paa denne Sten lyder saaledes: »Harald Konge bød gøre dette Mindesmærke efter Gorm sin Fader og efter Thyra sin Moder, den Harald, som vandt sig hele Danmark og Norge og gjorde Danerne

kristne.« Det er udelukket, at Gorm kan have taget sin Søns Indskrift til Mønster. Spørgsmaalet er altsaa, om Harald har efterlignet sin Fader. Behøver han at have gjort det; mon han ikke selv kunde finde paa at fortælle noget om sig selv? Kunde han rose sig selv først? Sikkert ikke, derfor fortæller han tilsidst om sine egne Bedrifter. Men han gentager sit Navn, hvad Gorm ikke gør.

Man kan altsaa ikke sammenligne disse to Indskrifter og slutte fra den sidste til den første. Man maa derfor have Lov til at tro, at Ordene Danmarks Bod angaar Thyra.
